

Nr 13

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om en revision av lagen angående rikets flagga.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 50 i andra kammaren av herr *Rimås* hemställes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en revision av lagen angående rikets flagga i så måtto att den tretungade flaggan införes såsom statsflagga. Enligt motionen torde därjämte böra övervägas, huruvida icke den kungliga flaggan borde erhålla »en ur heraldisk synpunkt mera korrekt utformning».

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Enligt ett kungl. plakat av den 6 november 1663, som blivit kallat »den första svenska flagglagen», fingo handelsfartyg rättighet att föra blågul korsflagga under förutsättning att denna var tvärskuren. Tretungad korsflagga förbehölls »Chronones» eller »Vår och rikets flagga». Plakatet reglerade väsentligen flaggväsendet fram till år 1815. Vissa varianter av flaggan infördes dock under nämnda tid, t. ex. kungsflaggan, som var tretungad med riksvapnet i ett vitt fält i korsets mitt och »arméns flottas» (skärgårdsflottans) helt blå, tretungade flagga. I detta sammanhang må även framhållas, att lotsverket, postförande fartyg och tullverkets båtar förde tretungad flagga under större delen av nu ifrågakommande tidsperiod (1663—1815).

Sedan unionen mellan Sverige och Norge ingåtts skapades år 1815 en örlogsflagga att brukas av de förenade rikenas gemensamma försvar. Denna flagga var den svenska tretungade korsflaggan med den förändringen att övre, inre fältet var rött med ett däri infällt, liggande vitt kors. År 1821 insattes unionsmärket i (den tvärskurna) handelsflaggan. Unionsmärket undergick sedermera viss, i detta sammanhang betydelslös förändring. — Genom kungl. brev den 20 juni 1844 upphävdes bestämmelsen om den gemensamma örlogsflaggan, och det stadgades, att vartdera riket skulle ha särskild sådan flagga, försedd med tre tungor och med unionsmärket i övre inre fältet. Därjämte föreskrevs, att kungsflaggan skulle vara lika med örlogsflaggan, dock med unionsvapnet i mitten av flaggan.

Lots- och tullverken förde tretungad flagga även efter år 1815. Vad angår postförande fartyg så stadgades år 1838 att kronans postfartyg liksom tidigare skulle föra tretungad flagga, under det att enskilda sådana

fartyg skulle föra tvåtungad flagga. År 1844 fastställdes en särskild flagga för de »Kungl. postfartygen», vilken var den tretungade svenska unionsflaggan med visst tecken. Denna flagga användes sedermera även å enskilda postförande fartyg och å postverkets byggnader. För statens järnvägar fastställdes år 1858 en särskild flagga, bestående av en tretungad svensk flagga med visst tecken.

Genom kungl. kungörelsen den 7 maj 1897 föreskrevs, att den tretungade flaggan fick, förutom å flottans fartyg, båtar och byggnader samt i de fall reglementet för flottan bestämde, föras å kungliga slott och å byggnad, där medlem av konungahuset bodde eller vistades eller där ståthållare var anställd, å riksdagshuset eller annan byggnad, där riksdagen var församlad, å rikets fästningar, samt å armén tillhörande båtar och av densamma begagnade kasernbyggnader och lägerplatser, att andra statens fartyg och byggnader skulle föra tvåtungad flagga med vissa tecken för vissa förvaltningsgrenar samt att tre- eller tvåtungad flagga icke utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t fick föras i andra fall än de nyss nämnda.

År 1903 infördes i 79 § regeringsformen en alltjämt gällande bestämmelse av innehåll bl. a., att »ingen förändring av rikets — — — flagga må göras utan riksdagens samtycke».

I samband med unionsupplösningen utfärdades, sedan riksdagens samtycke inhämtats, den 27 oktober 1905 en kungl. förordning angående upphävande av dittills gällande bestämmelser om unionstecken i rikets flagga. Därvid föreskrevs, att ett blått fält skulle »återinsättas» i flaggan i unions-tecknets ställe.

Den 22 juni 1906 utfärdades den alltjämt gällande lagen angående rikets flagga. Där stadgas, att svenska flaggan skall vara blå med gult kors, vilket skall dela flaggan i fyra rätvinkliga, lika höga fält (1 §), och att flaggan skall vara tvärskuren, utom då den användes såsom örlogsflagga, i vilket fall den skall vara tretungad. Örlogsflagga skall föras å flottans fartyg, båtar och byggnader, å rikets fästningar, å härens kasernbyggnader, läger och övningsplatser, så ock å hären tillhöriga fartyg och båtar, när de föras av militär befälhavare, och å byggnad, som i sin helhet är upplåten till stab, truppförband eller militär utbildningsskola (2 §). I 3 och 4 §§ finnas närmare föreskrifter om flaggans utseende. Enligt 5 § må Konungen och med Hans tillstånd medlem av konungahuset föra tretungad flagga, med eller utan rikets vapen å vitt fält i korsets mitt, så ock använda sådant tecken i den tvärskurna flaggan. Jämlikt samma paragraf må i övrigt — förutom i visst angivet fall — flagga icke föras med märken, bokstäver eller andra tecken. I 6 § stadgas bötesstraff för den som olovligen brukar tretungad flagga, den som använder obehörigen märkt flagga och den som saluför flagga, som uppenbarligen icke har de i lagen angivna färgerna eller som icke håller de i lagen bestämda inbördes måtten.

Till grund för 1906 års flagglag låg en vid samma års riksdag framlagd

proposition (nr 115), föranledd av skrivelse (nr 3) från 1905 års andra urtima riksdag. Av propositionen, som i allt väsentligt antogs av riksdagen, framgår att enighet i stort sett förelåg beträffande bestämmelsernas huvudgrunder, vilka — baserade på ett av flottans stab utarbetat förslag — voro: den tvärskurna flaggan för allmänt bruk såsom national- och handelsflagga, den tretungade flaggan som örlogsflagga och flagga för kungahuset samt slopande av den tvåtungade flaggan. Departementschefen framhåller i propositionen, att lagförslaget utarbetats med beaktande av såväl den svenska flaggans historiska utveckling som önskvärdheten av enhetlighet beträffande flaggans utseende. Överväganden av förstnämnda art föranledde framläggande av de ovan nämnda bestämmelserna om användningen av den tretungade flaggan. Departementschefen yttrade i detta hänseende bl. a.: »Om den tretungade flaggan således återföres till sin ursprungliga natur av krigsflagga, bör den ej längre föras exempelvis å riksdagshuset eller å byggnader, som inrymma rena förvaltningsverk vid hären eller flottan, såsom armé- och marinförvaltningarna.»

I den nu till behandling föreliggande motionen hävdas, att den uppfattning beträffande den tretungade flaggans ursprung som ligger till grund för 1906 års lag icke är den historiskt riktiga. Motionären gör gällande, att en historisk undersökning tvärtom visar, att den tretungade flaggan ursprungligen användes såsom såväl civil som militär statsflagga. Detta förhållande kommer, enligt motionären, klart till uttryck genom 1663 års plakat. Som stöd för sin uppfattning åberopar motionären skrifter i frågan under senare år av chefen för livrustkammaren fil. dr Torsten Lenk och revisorn Uno Lindgren.

Såsom motionären anført har frågan om den tretungade flaggans ursprung och tidigare användning varit föremål för vetenskapliga undersökningar under senare år. Utskottet finner emellertid angeläget framhålla, att den vetenskapliga diskussionen alltjämt pågår. Riktigheten av den i motionen hävdade tolkningen av 1663 års plakat har sålunda bestritts. Skulle den i motionen hävdade uppfattningen, att bestämmelserna i 1906 års lag innebure ett brott mot den historiska traditionen, befinnas riktig, är det likväl icke givet, att den åsyftade förändringen beträffande den tretungade flaggans användningsområde bör komma till stånd. Gällande stadganden ha en nu snart halvsekelgammal tradition bakom sig. I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att seden med flaggning till lands är en relativt sen företeelse. Sålunda må nämnas, att det så sent som år 1873 väckte visst uppseende, då den svenska flaggan hissades på Stockholms slott. Det kan vidare erinras om att gränsdragningen mellan den tretungade och den tvärskurna flaggans användningsområde enligt gällande bestämmelser är otvetydig. Annorlunda skulle förhållandet av allt att döma bli, om den tretungade flaggan gjordes till en statens allmänna symbol, då det ej sällan torde vara svårt att avgöra i vilken utsträckning

en institution är statlig. Därjämte är det särskilt under krigsförhållanden betydelsefullt att örlogsfartyg föra en flagga, som skiljer sig från den som brukas av andra fartyg tillhörande staten. I detta sammanhang må även erinras om föreskriften i artikel 2 i den sjunde Haagkonventionen av år 1907, att till krigsfartyg omdanade handelsfartyg böra föra de för krigsfartyg av dess nationalitet utmärkande yttre kännetecknen. Under hänvisning till det anförda finner utskottet sig nu böra avstyrka en utredning i motionens syfte beträffande den tretungade flaggans användning. Under sådana förhållanden synes ej heller böra ifrågakomma att särskilt utreda frågan om den kungliga flaggans utseende. Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion, II: 50, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 mars 1955

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren*, Hällgren, Damström, Pettersson, Weiland, Herlitz*, Fritiof Karlsson*, Erik Olsson, Ollén och Sigfrid Larsson*; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, Pettersson i Norregård, von Friesen, Fast, Norén, Håstad, Swedberg, Spångberg, Olsson i Mora* och Dahl.

* Ej närvarande vid justeringen.